

Zo was 't, zo is 't . . . de Zuid Esch en de watertoren

Hans Nijhof

Rond 1750 was het land op de Zuid Esch in het bezit van zowel hofmeijer Herman Helmich als zijn buurman Morselt van het bodegoed erve Mösselboer. De landerijen zullen er in die tijd vredig hebben bijgelegen, de verstandhouding tussen Morselt en de hofmeijer was dat bepaald niet. Beiden hebben jarenlang een stevig gerechtelijk robbertje gevochten om het gebruik van de toegangsweg naar hun percelen. Morselt zou willekeurig over het land van Helmich hebben gereden en daarbij zelfs zijn boekweit aan de kant hebben gezet en er een eigen weg doorheen hebben gemaakt. Of het geschil is opgelost, is twijfelachtig want negentien jaar na de eerste melding van het conflict ontvangt de rechter een brief van Helmich waarin hij meldt dat Morselt nog steeds over zijn land rijdt. Het landschap behield zijn vredige karakter

De Zuid Esch in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Links naast de sloot het weiland van Deterd en daarachter aannemersbedrijf Buscher.

ter tot aan de zomer van 1939. Toen schreef dagblad Tubantia: "Er heerscht sinds enkele weken bedrijvigheid rondom het vriendelijke plaatsje Borne. En merkwaardig genoeg is dit een bedrijvigheid, die op den duur de bedrijvigheid in de plaats zelve in belangrijke mate zal doen afnemen. Men is namelijk doende met de aanleg van den rondweg om Borne heen, een project dat jaren in de pen heeft gezeten, maar er thans uit is gekomen."

Vervolgens duurde het weer jaren voordat de officiële opening kon plaatsvinden, want de werkzaamheden werden tijdens de oorlogsjaren door de bezetter stilgelegd en na de bevrijding bleek dat het gebruik van de weg als opslagplaats door de Canadezen veel te lijden had gehad. Maar op woensdagochtend, 27 augustus 1947, kon burgemeester Kaufman dan eindelijk het lint doorknippen.

De eerste gebruikers van de nieuwe rondweg moeten zich bijna eenzaam hebben gevoeld op de nieuwe betonstrook. Niets voor je, niets achter je en links en rechts een groene vlakte. Komende vanuit Hengelo zag men aan de linkerkant al van verre de evenzo eenzame watertoren statig uittronen boven wat eens het bezit van de hofmeijer was: de weilanden van boer Rientjes waar in de zomertijd de koeien graasden en in de winter op oudejaarsavond de jongens van de Meijershof de melkbus met carbid lieten dreunen. Achter de tuinen van het St.Jozefgebouw en de huizen van de Ennekerdijk lag nog steeds een akkerland waar Rientjes rogge en knollen verbouwde. Tussen de weilanden en de akker van Rientjes en het weiland van

Linksboven:

De watertoren omstreeks 1955, gezien vanaf de akker van Rientjes achter de tuin van Ennekerdijk nr. 10, toen nog het Sint Jozefgebouw.

Linksonder:

De tekst op de toegangspoort naar de watertoren liet aan duidelijkheid niets te wensen over: de waterleidingmaatschappij was eigendom van de gemeente Borne!

bakker Deterd die aan de Grotestraat een bakkerij en levensmiddelenwinkel had, liep een sloot, een restant van de Bornse beek die in vroegere tijden door het oude dorp stroomde. Aan de kant van de Deuringerweg liep vanaf de watertoren langs het roggeveld een smal pad dat uitkwam tussen twee woonhuizen tegenover de synagoge in de Ennekerdijk en de 'Drietsteeg' werd genoemd.

De watertoren werd gebouwd na een besluit van de het gemeentebestuur in 1930, dus nog vóór de aanleg van de rondweg. De 'gewone' gezinnen waren aangewezen op water uit de dorpspompen. De dorpspomp in het centrum van Borne stond op de markt voor de Keizerskroon. Het water uit dergelijke dorpspompen was van een matige kwaliteit. Het geven van een impuls aan gezondheid en hygiëne was de voornaamste reden voor het ontwikkelen van een eigen waterleidingnetwerk en de bouw van een watertoren om de druk in de leidingen constant te houden. De bouw werd gegund aan de Bornse aannemer Groothengel, vooral om in de crisistijd werkgelegenheid te scheppen voor Bornse arbeiders, niet omdat het bouwbedrijf de goedkoopste was. Borne had dus een eigen waterleidingbedrijf dat in de jaren vijftig op last van Gedeputeerde Staten, geheel tegen de wil van de gemeente Borne in, werd overgedragen aan de Waterleiding Maatschappij Overijssel. De W.M.O. liet pal voor de toren een L-vormig kantoorpand bouwen. Het werd oogluikend toegelaten dat de jongens van de Ennekerdijk op het daarnaast liggende grasland een eigen voetbalveldje aanlegden. De doelpalen werden "geleend" van timmerbedrijf Wermers, voorheen aannemer Busscher aan de ingang van de Zuid Esch, Ennekerdijk nr. 6.

In de jaren tachtig is begonnen met het bouwrijp maken van de Zuid Esch. De bouw van vrijwel alle woningen vond plaats in het begin van de jaren negentig. Toen het gebruik van de opstallen van de W.M.O. niet meer noodzakelijk was, namen de huisartsen Lokin en Van Enter hun intrek in het kantoorgebouw op het Watertorenerf. Huisartsenpraktijk 'De Watertoren' groeide uit tot een klein gezondheidscentrum met een aantal verschil-

De Zuid Esch in het voorjaar van 2019.

lende disciplines op het gebied van de gezondheidszorg. In het begin van 2018 verhuisde de praktijk naar de tot gezondheidscentrum verbouwde Theresiakerk. Het als architectonisch hoogstandje geprezen gebouw draagt nu de naam De Poort van Borne, vlakbij de kruising waar men nog steeds de rondweg kan oprijden.

Momenteel wurmt het snelverkeer zich met 50 kilometer per uur tussen de woonwijken door, met aan de ene kant de Bornsche Maten en aan de andere kant de Zuid Esch. De skyline van oud Borne is minder zichtbaar, maar het blijft een plaatje.

Bronnen:

- Archief Twentsch Dagblad Tubantia,
- Kiek Toch 's (drs. G.P. ter Braak),
- www.entoennu.nl

De watertoren in de zomer van 2019. Door de bebouwing en het steeds hoger wordende groen, is het bouwwerk niet meer voluit te fotograferen vanaf hetzelfde punt waar de fotograaf in de jaren '50 zijn foto maakte.